

BIDZE 2022
GOVERNMAN SESEL

Delivre par:

NAADIR HASSAN

MINISTER FINANS, PLANIFIKASYON EKONOMIK EK KOMERS

Dan Lasanble Nasyonal Sesel

Ile Du Port, Victoria, Mahe, Seychelles

Vandredi le 12 Novanm, 2021

9.00 er bomaten

Msye Spiker,
Onorab Lider Lopoziyon,
Onorab Lider Pour Zafer Gouvernman,
Manm Onorab,
Ser e frer Pep Seselwa.

Bonzour.

1. Lentrodiksyon

Msye Spiker lannen 2021 in reste enn bann peryod pli difisil dan listwar nou pei. Pandemik Covid 19 pe kontinyen ravaz lemond e Sesel pann ganny eparnye. Son reperkisyon lo nou lekonomi pe kontinyen. Parey mon ti eksplike dan Diskour Bidze 2021, e a plizyer repriz dan Lasanble, priyorite gouvernman an 2021 sete pou stabiliz nou sitiasyon finansyel ek lekonomi. Mon ti'n dekrir nou sitiasyon konman grav e kritik. E alors ti pou pran en travay difisil pou stabiliz nou sitiasyon e anpes nou pei koule.

Pandan sa plizyer mwan kin swiv, bann travayer Minister Finans ek Labank Santral in travay vremen dir pou ede kapab vin avek en plan pou sov nou pei. Tar an Zilyet, Sesel ti reisir agree en program ek Fon Moneter Enternasyonal (IMF) pour en program reform ki ti osi enkli finansman pou ed nou dan sa moman difisil. Sa program reform pe met nou lo en bon semen.

Msye Spiker, me, avan mon al lo Bidze 2022, mon oule fer en kontrandi sitiasyon finansyel nou pei, depi ki mon ti prezant Bidze 2021, ziska la. Pou fasilite konprezon e pour ki napa okenn konfizyon, Msye Spiker mon pou liste nou sitiasyon finansyel, kot nou ti ete, e progre kin annan ziska la, dan en fason pli senp posib.

Premyerman, zot ava rapel ki ti le 16 Fevriye 2021 ki mon ti delivre mon premye diskour bidze. Alor pandan sa letan, sitiasyon finansyel nou pei konmansman lannen ti konm swivan.

- Pandan sa premye 3 mwan lannen, ti annan zis 6,785 touris ki ti antre Sesel
- Pandan sa menm peryod, deviz ki ti pas atraver nou sistenm banker ek biro lesanz ti zis 118 milyon dolar.
- Pandan sa premye 3 mwan, an mwayenn en dolar ti pe kout R21.50
- Pandan sa premye 3 mwan, Gouvernman, atraver Komisyon Reveni (SRC) ti kolekte zis R1.4 bilyon an term taks.
- Nou balans defisit primer fiskal pour lannen tin prevwar pou 11.8 pousan nou Prodwi Domestik Brit (GDP)
- Kont gouvernman avek Labank Santral le 14 Zanvyè 2021 ti dan defisit R 152.7 milyon.

- Nou kwasans ekonomik tin ganny prevwar ti pou agrandi par zis 2.08 pousan

Sa sitiasyon ki sa ladministrasyon tin erite Msye Spiker, ti enn tre, tre trakasan. Depans ek reveni ki nou ti pe anmase pa ti balanse. Nou depans ti pou bokou plis ki nou reveni. E mon menm kapab al pli lwen pou dir ki sitiasyon finansyel nou pei ti dan Swen Entansiv. Sa, i pa en egzazerasyon, me sete la realite.

Alor, Msye Spiker, se dan sa konteks, ki sa ladministrasyon ti bezwen etabli son priorite pour sa premye lannen bidzeter.

Aksyon ti bezwen ganny pran. Bann aksyon ki pa ti fasil pou pran, me ti neserer, si nou ti pou konmans konble sa trou ki nou ti'n anfans ladan.

2. Obzektif Gouvernman Pour Lannen 2021

Ki ti obzektif prioriter sa ladministrasyon pandan sa en an? SA TI POU STABILIZ NOU LEKONOMI E FER NOU DET VIN PLI SOUTENAB. Sete sa, nou target pandan 2021, parey mon ti fer resorti dan mon diskour Bidze. Alor eski nou pe atenn sa lobzektif?

La ankor mon pou liste bann sif ofisyel, pli resan, pou montre sa progresyon kin annan.

- Alafen mwan Oktob, ti annan en total 133,966 touris ki ti'n antre Sesel – en ogmantasyon remarkab e nou prozeksyon pou lafen 2021, i 162,391 viziter.
- Pandan zis peryod Avril ziska Oktob, deviz ki ti pas atraver nou sistenm banker ek biro lesanz ti'n mont lo en nivo sibstansyel pou ariv USD 366 milyon.
- An mwayenn, en dolar in desann pou ariv R15
- Alafen Septanm 2021, Gouvernman, atraver SRC tin kolekte R4.8 bilyon, an term taks.
- Nou defisit primer fiskal pour lannen in aprezan prevwar pou 6.6 pousan nou GDP e
- Nou kwasans ekonomik in aprezan ganny prevwar pou agrandi par 6.1 pousan.

Ozordi mon kapab deklare ki sa parkour pli difisil i deryer nou e nou lekonomi e sitiasyon finansyel in stabilize e noun komans lo sa long larout pou re konstrir nou pei. Msye Spiker, nou sorti vreman lwen.

E zisteman, apre son premye revu anba sa program EFF, kin terminen Lendi le 8 Novanm, Sef Misyon Fon Moneter Enternasyonal (IMF) in dir ki i tre enpresyonnen lo performans lekonomi pei ziska prezan.

Me parey monn dir, kanmenm noun amelyor en kantite, nou lekonomi pa ankor rekipere 100 pousan e keksoz pa ankor retourn normal. I reste bokou pou fer.

Mon apresye ki bokou Seselwa in ekout mon lapel pou linite nasyonal e travay ansanm pour benefis nou pei. I sa rezon ki noun kapab sirviv sa moman difisil. E la, ankor, mon pou lans en nouvo lapel, pour nou kontinyen ini ansanm pou rekonstrir nou pei. An menm tan, annou pa bliye ki okenn enstabilite politik ek sosyal i kapab annan reperkisyon serye lo nou lekonomi.

Mon lans en lapel pour tou antite politik, linyon travayer ek lezot, pou gard stabilite dan pei. Akoz si i annan enstabilite dan nou pei, se Sesel ek Seselwa ki pou soufer. Annou pa fer sa fot.

3. Devlopman lo nivo mondyal e son lenplikasyon lokalman

Msye Spiker, ozordi sitiasyon lekonomi mondyal i ankor annan bokou lensertitid ek defi. Dan bokou parti lemond pandemik Covid 19 pa ankor ganny met anba kontrol e bokou pei pa ankor kapab atenn zot lobzektif vaksinasyon. Anmezir ki aktivite ekonomik lo nivo mondyal i rebran, nivo lenflasyon pe osi ogmante. An se moman, pri komodite i pli o ki i ti ete an 2020 e i ekspekte reste o an 2022.

Statistik i montre ki abilite pou zwenn nivo demann pour bann komodite i en faktor kle ki pe kontribye pou ogmant nivo pri. Logmantasyon dan nivo demann an rezilta aktivite ekonomik ki'n rebran bokou pli vit ki ti'n antisipe, in fer ki in annan en dekalaz ant nivo demann pour bann prodwi e lakantite ki kapab ganny fourni dan kour term.

Letan pandemi COVID-19 ti konmans afekte lemond, bokou biznes ti koup lakantite prodwi e servis. Sa in fer ki serten biznes pa ti'n prepare pour logmantasyon dan nivo demann letan aktivite ekonomik ti konmans rebran an 2021. Anplis ki sa, distribisyon bann *container* ki servi pour transportasyon maritim in osi ganny afekte atraver lemond, akoz bann *container* vid ki ti'n pri dan bann diferan por.

Sesel in osi ganny enpakte par retar ki'n annan dan transportasyon maritim swivan sanzman dan lafason ki komers i ganny fer atraver lemond e abilite bann lakonpanyen bato pou zer lakantite kargo ki annan pour transporte, kot in annan en mank serten komodite lokalman. Laplipar analis i kwar ki bann tel sitiasyon pou persiste pou ankor enpe letan.

Lo size pri karbiran, an 2020, pri an mwayenn ti 42 dolar Ameriken par barik, konpare avek Novanm 2021, ki 82 dolar Ameriken par barik, en sif ki 95 pousan pli o ki an 2020. Sepandan, pri karbiran i ekspekte redwir an 2022, pou kout an mwayenn 72 dolar Ameriken en barik, anvi logmantasyon ki'n prevwar lo nivo prodiksyon.

Logmantasyon ki'n annan dan pri komodite e kou transportasyon in fer ki pri in ogmante lokalman an 2021. Me, avek bann faktor kin stabilize, nou ekspekte ki to lenflasyon an 2022 i stabilize, a en to apepre 3 pousan, malgre ki pri i reste eleve.

Avek sitiasyon ki endike, ki pou annan presyon lo pri, Gouvernman pe al komans en legzerzis pou revwar bann alokasyon 'weights' pour lasistans sosyal pou bann ki lo pli ba saler. An menm tan, STC pou kontinyen rod plis lefikasite dan son loperasyon e son sistenm prokirman pou asire ki napa okenn logmantasyon lo bann marsandiz debaz. Msye Spiker, pli tar dan ladres bidze, nou pou donn enpe plis detay lo travay ki STC pe fer ziska prezan.

4. Revi lo Performans Ekonomik e Konteks Lekonomi pour 2022

Msye Spiker, lannen 2020 ti en lannen ranpli ek defi pour Sesel. Avek pandemik COVID-19, bann defayans sosyo ekonomik dan nou pei ti entansifye, e an menm tan komers mondyal ti ganny enpakte avek bann nouvo defi. Annefe, sa kontraksyon ekonomik 9.9% an 2020, i pli gro

kin deza rikorde. Pou azoute, an rezilta bann polisi ki ti ganny enplimante, det gouvènmman ti sorti 58 pousan pou ariv 92.2 pousan GDP.

An 2021, pandemik COVID-19 ek son lefe i ankor la. I en lannen, kot nou napa bokou swa, me pou anmenn lekonomi lo en semen pli soutenab e anplis, aplik bann lesan lefase pou en lavenir pli meyer pour Sesel.

Alors, avek sa nouvo realite e bann defi devan nou, nou pa kapab inyore sa lefe ki nivo det pou annan lo nou fitir zenerasyon. Se pour sa rezon ki i nesese pou enplimant bann polisi ki pa zis anmenn en lekonomi pli diversifye, me osi en lekonomi rezilyan e soutenab. Pou realiz sa transformasyon, nou bezwen en servis piblik pli modern e pli efikas.

Pou met li dan en langaz pli senp, nou bezwen fer plis ek mwens, e sa bann desizyon difisil devan nou, pou enpakte nou pour plizyè zenerasyon. Sa i nou nouvo realite, e sa, i defi ki nou bezwen fer fas avek e sirmonte koman en pei.

Msiye Spiker, pour lannen 2022, nou lekonomi pou kontinyen eksperyans kwasans pozitiv. Avek en lekonomi ki ti kontrakte par 9.9 pousan an 2020, nou pe prozekte en kwasans pozitiv an 2021, pou vinn 6.1%. Pour lannen 2022, kwasans lekonomi i ekspekte ariv 7.2 pousan.

Nou'n war en gran amelyorasyon dan sekter tourizim pour lannen 2021, konpare avek 2020. Dan trazyenm kar 2021, noun rikord en larive 4,285 touris en mwayenn par semenn, konpare avek en mwayenn 443 touris par semenn dan premye kar 2020. A la fen Oktob 2021, kantite viziter kin antre Sesel i 133,966, ki montre en logmantasyon par 39 pousan konpare avek menm peryod an 2020. Bann marse ki pe kontribye se Larisi, Izrael, e UAE.

Alors, nou pe estimen ki sekter lakomodasyon ek manze, e osi sekter ladministrativ, pou annan en kwasans 46 pousan e 36 pousan respektivman an 2022. Sekter transportasyon e stokaz, ki osi relye avek sekter tourizim, atraver bann vol e larive bann bato, i estimen pou ogmante par 24 pousan.

Nou pe ekspekte en kwasans dan sekter lenformasyon ek telekominikasyon par 7 pousan. Sekter lagrikiltir ek sekter lapes pe ekspektegrandir par 3 pousan an 2022. Sa i apre bann nouvo polisi ki gouvènmman pe met an plas pou annan plis prodiksyon lokal.

Nou pe ekspekte plis aktivite konstriksyon an 2022, alors nou pe prozekte en kwasans 6 pousan. Dan sekter litilite delo ek elektrisite, nou pe prozekte en kwasans 2 pousan e 3 pousan respektivman an 2022. Sekter distribisyon e 'retail' pe ekspekte en kwasans 3 pousan. Sekter finansyel ek lasirans pou annan en kwasans 5 pousan parey an 2021.

5. Bilan Performans Fiskal 2021

Msiye Spiker, kot i konsern nou performans bidzeter ki nou pe prozekte pour lafen 2021, gouvènmman i ekspekte en defisit primer 6.6 pousan GDP. Sa i ekivalan en defisit primer R 1.6 bilyon konpare avek en defisit primer R 2.6 bilyon, dan bidze orizinal pou lannen 2021.

A lafen 2021, nou reveni total, ekskli don, i 6.4 pousan ouswa R 453 milyon pli o ki dan nou bidze ki nou ti prevwar pour 2021, pou ariv R 7.5 bilyon konpare avek R 7.1 bilyon .

Nou revizyon an se ki konsern depans total pour 2021, i R 10.4 bilyon konpare avek R 11.7 bilyon ki ti'n prevwar dan bidze 2021 lo komansman lannen.

E Msye Spiker, zot ava rapel ki an Septanm nou'n vin dan Lasanble Nasyonal pou demann en bidze siplemanter R 303.9 milyon. Me, osi nou ti prezant en rediksyon dan bidze pour en total R 1.4 bilyon.

6. Bidze 2022 e Performans Fiskal Mwayen Term

Msye Spiker, pour lannen 2021, Lasanble ti aprouv depans pour lavalè R11,013,648,296. E osi pandan revè bidze 2021 ti annan en rediksyon SR1,125,511,765. Alors selman en total R 9,888,136,525 ki pou ganny depans pandan lannen 2021.

Pour lannen fiskal 2022, nou pe propoz en depans **R 10,091,651,146**. Nou pe osi prozèkte pou kolekte R 9.7 bilyon reveni ek bann don.

Msye Spiker, menm si nou depans in ogmante par R 203.5 milyon rounpi ouswa 2.1 pousan, letan ou konpar revè bidze 2021 avek bidze ki pe ganny propoze pour lannen 2022, nou pe prevwar en balans defisit fiskal primer R 222.1 milyon ouswa 0.8 pousan GDP pour lannen 2022 konpare avek en balans defisit fiskal primer R 1.6 bilyon ouswa 6.7 pousan kwasans Domestik Brit pour revè bidze 2021.

A lafen lannen 2020, nou stok det tin ariv 92.2 pousan Prodwi Domestik Brit. Nou ekspekte pou fini lannen 2021 avek en stok det lavalè 81 pousan Prodwi Domestik Brit.

Msye Spiker, avek sa defisit bidzeter kin redwir pour lannen 2022, nou ekspekte nou stok det redwir pou ariv 76 pousan GDP a lafen 2022. Nou osi pe prozèkte ki nou pou konmans annan en sirplis bidzeter konmansman lannen 2023. Avek sa sirplis bidzeter konmansman 2023, nou pe prevwar ki nou stok det i ariv anba 70 pousan GDP par lafen 2023.

7. Koleksyon Reveni pour Lannen 2022

Msye Spiker, pour lannen 2022 nou pe ekspekte kolekte en total R 7.86 bilyon reveni taks konpare avek R 6.69 bilyon dan bidze revize pour 2021. Sa ogmantasyon i prensipalman asosye avek kwasans dan sekter tourizm konpare avek 2021.

Koleksyon lezot reveni ki pa taks pour lannen 2022, pe ganny bidzete pour en total R 1.07 bilyon konpare avek R 822.1 milyon an 2021. Pli gro ogmantasyon i koleksyon reveni dan 'dividend' sorti kot nou bann lantrepriz piblik kin ogmante sorti R 375.3 milyon pou ariv R 590.3 milyon.

Koleksyon reveni an term don ki nou resevwar avek nou bann partener a letranze pou ogmante sorti R 605.9 milyon an 2021 pou ariv R 782.1 milyon an 2022. Rezon prensipal, i bann prozèkte ki pa ti materialize an 2021 akòz pandemik Covid 19.

8. Konteks Bidze 2022

Alors Msye Spiker, pou sa bidze 2022, lobzektif prensipal se pou nou kontinyen met det Gouvernman a en nivo pli soutenab. Nou priyorite, se pou konsolid depans Gouvernman e anmenn plis lefikasite dan servis piblik. Nou osi pou kontinyen travay avek Komisyon Reveni pou moderniz sistenm ki zot servi pour nou vwar plis lefikasite dan koleksyon reveni. Msye Spiker, SRC in ganny en alokasyon R 231.6 milyon an 2022, konpare avek R 137.2 milyon dan bidze revize an 2021. Apard bann nouvo sistenm ki pou moderniz SRC, nou pe travay avek bann partener enternasyonal pour nou ganny bann eksper dan ladwann ek dan taks odit pou asiste SRC e donn formasyon bann travayer.

An liny avek deklarasyon dan bidze 2021, Governman pou kontinyen travay avek sa senk sekter pou fer sir ki nou anmenn plis kwasans dan sa bann sekter pandan mwayen term; Sa i:

- i. Sekter Tourizm
- ii. Sekter Lagrikiltir
- iii. Sekter Lapes e Lekonomi Ble
- iv. Sekter “Digital Economy” e
- v. Sekter Finansyel

9.1. Labaz Depans Gouvernman

9.1.1. Reminerasyon e Saler

Msye Spiker, bidze pour saler an 2022 i reprezant en total R 3.10 bilyon ouswa 11.2 poursan Prodwi Domestik Brit ki'n ganny prevwar. Sa sif i en amelyorasyon letan ou konpar li avek bidze 2021, kot saler ti reprezant 12.5 poursanGDP. Stratezi, se pou asire ki bidze saler i reste soutenab mwayen term ki devret la valer 11 poursan GDP

Aparti Oktob 2021, ti annan 10,849 travayer dan sekter piblik. Dan prozeksyon bidze 2022, nou osi pe limit rekritman. Sepandan i annan 426 pos pou ranplas travayer kin kite dan gouvernman, 223 pos ki dan bidze 2021 ki bann antite pankor fer rekritman e 84 nouvo pos pour lannen 2022. Alors en total 733 pos ki bann Minister, Departman e Lazans i kapab fer rekritman, pour en total R 215.8 milyon.

Pour lannen 2022, parey 2021, pou napa ogmantasyon dan saler pour bann travayer servis piblik, e osi pou napa logmantasyon dan alowens pour ‘long service’. Bann travayer ki lo kontra pou napa ogmantasyon ler zot konplet zot kontra. Msye Spiker, mon konnen i annan bokou ekspektasyon ek sekter piblik e tou travayer pe ekspekte en logmantasyon saler avek to lenflasyon kin ogmante. Me, bann risk advers i ankor la dan lekonomi, alors mon demann travayer dan sekter piblik pou annan enpe pasyans. I priyorite Gouvernman pou anmenn nou bidze lo en semen ki donn nou en sirplis, e sa, i a osi donn nou kapasite pou donn en logmantasyon lo saler, sirtou pour bann ki lo saler pli ba.

Gouvernman pe travay lo en nouvo striktir saler pour sekter piblik e nou ekspekte servi sa nouvo lankadremman pour bidze 2023. Premye travay ki nou pou fer, se nou pou konsolid bann alawens

fiks, dan saler de baz. An se moman, lakantite skim servis piblik ek alowens ki egziste i kree bokou dezord. Sa linisyativ pou enkorpor tou alowens dan saler a osi ed travayer akse lon pli fasilman, anvi ki labank pa pran kont alowens ler zot pe konsider aplikasyon lon.

Msye Spiker, pli tar dan mon diskour mon pou mansyonn en nouvo lankadreman ki baze lo rezilta e performans dan servis piblik. Ozordi i annan bokou skim ki ganny donnen parey gratite, peyman letan en travayer i fini kontra, e dan lepase en trezyenm mwansaler. Sa bann skim i kout environ R 242 milyon par lannen. Msye Spiker, nou pe travay lo en lankadreman ki travayer i kapab ganny peye lo son performans a lafen lannen, dapre son target ki in agree lo la, dan sa nouvo striktir saler dan gouvènmman. Nou ekspekte konplet sa travay an 2022 e osi fer konsiltasyon ek travayer dan sa peryod.

9.1.2. Byen e Servis

Msye Spiker, en alokasyon bidze R 3.03 bilyon ouswa 10.9 pousan GDPin ganny prevwar pour lannen 2022 pour byen ek servis. Sa sonm i konparab avek lannen 2021 ki ti 12.3 pousan Prodwi Domestik Brit. Nou bezwen travay avek bann sekter pou kapab annan plis lefikasite dan depans byen e servis. Sa i ava ed nou met plis bidze dan programm lenvestisman kapital. Nou bezwen travay plis ek mwens.

Pour lannen 2022, nou pou travay ek sekter ledikasyon ek sekter lasante pou fer en revè lo zot bann depans pou vwar si nou pa kapab ganny plis lefikasite dan sa de sekter. Sa de sekter i reprezant en total R 967.5 milyon ouswa 32 pousan bidze total byen e servis.

Minister Lasante pe kontinyen resevwar en pousantaz enportan dan bidze nasyonal. Lannen 2022, sekter lasante pe resevwar R 579.9 milyon anba byen e servis, ouswa 19 pousan total bidze byen e servis.

Gouvènmman i rekonnet ki lenvestisman dan lasante nou nasyon i osi en lenvestisman enportan dan devlopman sa nasyon e dan lavenir lepep, akòz en pep ki an bonn sante i en pep ki kapab prodwir travayer fiyab pou fer marse lekonomi e permet nasyon epanouir lo son maksimòm potansyel.

Pandemic COVID-19 in montre nou ki letan nou koz lo lasante, nou bezwen dabor koz lo prevansyon e devlopman kapasite imen. Prevansyon i touzour meyer ki gerizon.

Atraver en nouvo “package swen lasante primer” ki Minister Lasante in striktire e pe met an plas, plis lanfaz pe aprezan mete lo prevansyon dan tou son dimansyon e devlopman kapasite imen, pour fer ki alafen dizour i annan bokou mwens dimoun ki annan bann faktor-de-risk pour bann maladi non-transmisib, mwens dimoun ki abiz sibstans, tel ki drog, lalkol ek sigaret e bokou plis dimoun ki fizikman aktiv e ki konsonm manze ki bon pour lasante. Sa i labaz e sa baz i bezwen bokou pli solid ki i ete la konmela.

Bann programm prevansyon Minister Lasante pou bezwen entansifye dan lekòl, dan lafanmir e dan lakominote pour fer ki avek letan i annan mwens dimoun ki ganny dyabet, tansyon,

konplikasyon maladi ronnyon, maladi kardiovaskiler ek kanser. Se zisteman sa group maladi ki elev bidze lasante touzour pli o.

Ozordi, Msye Spiker, programm dyaliz pe kout par lao 10% bidze total Minister Lasante. Minister Lasante pou bezwen adres sa size, non selman atraver prevansyon, me osi atraver lezot mezir efikasite ki i pou bezwen pran. Sa kontra ki ladministrasyon avan ti sinyen avek en lakonpanyen prive i ankor pe kout gouvènmman tro bokou larzan.

Alor, dan travay pou evalye performans sa bann depans dan Lazans Swen Lasante nou pou bezwen regard sa bann depans swivan;

- i. Medicine - R 35.2 milyon
- ii. Supplies Laboratwar - R 31.1 milyon
- iii. Haemodialysis - R 55.9 milyon
- iv. Supplies Medikal - R 65 milyon
- v. Supplies Manze pour bann pasyan - R 27.4 milyon
- vi. Tretman Medikal spesyalize - R 70 milyon

Msye Spiker, nou pou entansifye nou zefor lo reform e lefikasite dan lankadreman 'public procurement'. Parey mon ti anonse dan ladres bidze 2021, nou pe revwar lalwa 'Public Procurement'. Sa legzersis pe pran enpe plis letan e nou ekspekte konplet sa travay an 2022.

Sepandan, nou pou bezwen vin avek serten lamannman ki ava ede pou senplifye prosedir e osi ganny plis valer pour depans gouvènmman. Msye Spiker, ozordi lalwa pa permet gouvènmman negosye lo pri avek sa antite kin ganny swazir pou donn sa byen ou servis. Sa prosedir negosyasyon i ekziste ozordi dan sekter prive me dan sekter piblik nou bezwen fer li dan en fason transparan. Nou bezwen war fason ki mannyer nou kapab fer plis seving, me prenankont nou bezwen fer sir nou mentenir bann prensip latransparans dan prokirman.

Par lafen 2021, nou ekspekte en rapor konpreansif ki pe fer par en konsiltan endepandan lo servis sekirite. Baze lo sa rapor, gouvènmman pou travay lo prosedir prokirman pou servis sekirite. Gouvènmman in osi konmans revwar prosedir lo bann 'tender' netwayaz e nou ekspekte konplet sa travay dan premye kar 2022.

Msye Spiker, dan bidze 2022, nou'n fer en alokasyon R 69.9 milyon pou 'Cleaners Corporative' pou donn servis netwayaz pou bann lofis gouvènmman. Minister Finans pe fer en evalyasyon lo sa sistenm ki egziste ozordi e revwar ki mannyer nou kapab ganny plis efikasite avek sa servis netwayaz. En desizyon i bezwen ganny pran si nou pou kit striktir 'Cleaners Corporative' parey i ete ozordi, ouswa transfer sa bann travayer dan bann Minister, Departman ou Lazans. Sa legzersis i ekspekte konplete par lafen 2021.

9.1.3. Programm Lenvestisman Kapital

Msye Spiker en total bidze R 1.53 bilyon pe ganny prozekte pour lannen 2022 ki reprezentant 5.5 pousan Prodwi Domestik Brit, pour nou programm lenvestisman kapital. Sa i en logmantasyon letan ou konpar avek bidze 2021, ki ti selman 5.0 pousan Prodwi Domestik Brit.

Parey gouvèrnman in anonse oparavan, nou rekonnet defi ki egziste ek lenplimantasyon proze lenvestisman kapital ozordi. Alors i pou sa rezon ki gouvèrnman in kre sa nouvo Lazans Lenfrastriktir pou anmenn plis kordinasyon e sipervizyon dan lenplimantasyon bann proze. E osi, i pou ede dan etabli bann standar e lefikasite dan planifikasyon bann proze gouvèrnman. Alors nou ekspekte en gran amelyorasyon pour lannen 2022. Sa lazans osi pou met an plas en sistenn elektronik pou annan plis sipervizyon dan performans son bann travayer e i pou travay lo en kalandriye lenplimantasyon proze ki pou an liny avek bidze 2022.

Msye Spiker, pour lannen 2022 bidze pe siport lenplimantasyon konstriksyon 51 lakaz kin konmanse an 2021 e osi lenfrakstriktir pour 116 kare later ‘land bank’. Bidze 2022 pe fer provizyon pou konstriksyon 37 nouvo lakaz e 88 nouvo kare later.

Minister Later ek Lakaz pou eksplor loportinite lo kalite e standar lakaz, e kou pou konstrir lakaz. Sa i ava ede pou revwar afordabilite lakaz. Gouvèrnman pou responsab pou konstrir ‘low cost housing’. Noun diskite e agree avek GICC pou konstriksyon bann ‘condominium’ pour bann profesyonnel e Nouvobanq in dakor pou ofer bann lon a en to lenter 5.5 pousan avek en peryod repeyman ziska 30 an. Sa i a fer li pli abordab pour bann profesyonnel. Gouvèrnman pe osi fer lapel avek bann lezot labank komersyal e sekter prive, pour zot osi ofer finansman ek konstriksyon bann proze akomodasyon a en pri abordab.

Msye Spiker, en total R 3.3 milyon pe ganny bidzete e R 11.6 milyon an 2022 anba bidze Lapolis pou renovasyon stasyon lapolis santral e en nouvo stasyon lapolis Ladig respektivman.

Gouvèrnman in fer en alokasyon dan bidze 2022 pour sekter Lasante konm swivan ;

- i. Konstriksyon nouvo lopital Ladig - R 53 milyon
- ii. Konstriksyon sant reabilitasyon - R 34.5 milyon

Msye Spiker noun osi fer en alokasyon R 11 milyon pour renovasyon bann diferan lenfrastriktir sportiv konm swivan ;

- i. R 2 milyon - pour renovasyon Stad Linite
- ii. R 2 milyon - pour renovasyon ‘Palais Des Sports’
- iii. R 3.75 milyon - pour renovasyon Anse Royale ‘Sports Complex’
- iv. R 1.75 milyon - pour renovasyon La Digue ‘Sports Complex’ e
- v. en alokasyon R 1.5 milyon pour renovasyon bann lezot fasilite lenfrastriktir sportiv.

En alokasyon bidzeter pour en total R 42 milyon i dan bidze 2022 pour Lotorite Endistriyel (IEA). Apard ki lenfrastriktir lo zone 6 e 20, e osi zil Eve, en proze Park Maren endistriyel pou

konmanse an 2022. Sa proze pou ede avek bann ‘workshops’ e landrwa apropiye pour bann enzenyer marin e osi ‘Auto’ mekanik.

Minister Gouvernman Lokal e Zafer Kominoter pe ganny en alokasyon R 20 milyon pou bann pti proze kominoter konpare avek R 10.5 milyon dan bidze revize an 2021.

Msyé Spiker, parey zot okouran, Gouvernman pe depans an mwayenn R 179.3 milyon par lannen dan bann lokasyon ki gouvernman i lwe. Nou pou bezwen vin avek bann nide inovatif pour nou kapab redwir sa sonm dan bidze. Nou pe travay avek GICC pou konstriksyon en nouvo batiman pour Komisyon Reveni e nou ekspekte sa batiman ava konplete ver milye 2023. An se moman SRC pe depans R 19.2 milyon dan lwe lofis. GICC pou pran en lon pou fer konstriksyon en batiman pour SRC e nou pou servi sa bidze pou pey GICC pou fer sa repeyman sa lon. E dan long term sa batiman pou vin pour gouvernman. En alokasyon bidzeter R 5 milyon in ganny mete pou konmans pey lentere lo sa lon.

Msyé Spiker, nou osi pe travay konzwentman avek GICC lo renovasyon Sant Kiltirel Nasyonal (Libreri Nasyonal) e nou ekspekte sa proze pou konplete ver lafen 2022. Sa proze in tro tarde e i pa akseptab konman en pei ki nou Libreri Nasyonal pa ouver pour nou popilasyon. Plan, se pour devlop sa batiman e transform li koman en ‘learning centre’ pour nou popilasyon. En alokasyon R 3.5 milyon in ganny mete pou konmans pey lentere lo sa lon.

Msyé Spiker nou osi ekspekte ki proze reabilitasyon ek agrandisman por Viktorya i demare lannen 2022. Premye faz sa proze i ekspekte kout 29.7 milyon ero e pe ganny finanse par Labank Lenvestisman Eropeen (EIB) e par Lazans Devlopman Franse (AFD).

Lotorite Por i osi ekspekte konplet nouvo lasose pasaze kot Zil Eve an 2022. Sa Lotorite pou osi fer travay konstriksyon pou aliny ‘Quay Wall’ e pou konmans ‘dredging’ lo sa baz Ladig. SMSA osi pe travay pou moderniz son sistenm lenformasyon teknolozi.

Msyé Spiker, ozordi nou erport pa reflekte nou limaz koman en destinasyon senk zetwal. Nou bezwen en erport pli modern. Gouvernman pe travay konzwentman avek Lotorite Aviasyon Sivil (SCAA) lo bann diferan opsyon lo proze devlopman erport. SCAA pe osi fer en evalyasyon lo kondisyon ‘runway’.

Msyé Spiker, Bidze pou lannen 2022 ki Lotorite Lapes Sesel in fer pou sekter artizanal i konm swivan;

- i. Bazar Cascade - R 4.3 milyon,
- ii. Bazar Anse Aux Pins - R 9.1 milyon,
- iii. Glacis -bazar i dan staz ‘tender’ e stor pou lekipman lapes i dan staz ‘planning’,
- iv. Grand Anse Pralen; lenstalasyon masin ‘ice’ in konmanse, konstriksyon stor pou lekipman lapes e renovasyon bazar i dan staz planning) e

- v. Baie St. Anne Pralen - R 11.4 milyon pour en fasilite bazar, 'gear store' ek panton. Travay in fini konmanse depi Septanm.

Tou sa bann proze pou terminen pli tar Novanm 2022.

Nouvo proze dan distrik pour lannen 2022 i enkli:

Proze Anse La Mouche pou ganny fer an de staz. Premye staz i konpri ouver lapas pou peser debark zot pwason e pran 'ice'. Sa proze in ganny bidzete a R 2 milyon. Dezyenm faz ki pou konmanse lannen 2022 e termin 2023 i konpri bann fasilite debaz pour bazar e stor pou gard zot lekipman travay. Sa proze pou kout anviron R 3 milyon.

Proze La Riviere Anglaise i dan prosis diskisyon avek bann parti konsernen. Sa proze i sipoze enkli reklamasyon, bazar, stor lekipman e lenstalasyon panton. SFA pe get dan posibilite konstri en pti bazar Bovalon. Avek konsiltasyon, SFA pou konstri en bazar pou deservi peser e tou dimoun ki travers sa distrk.

Aprè konsiltasyon ek peser ek zabitan la Digue, SFA pou enstal en panton obor bazar ek masin 'ice' La Passe pou fasilite aktivite lapes e anpes por La Passe vin ankonbre.

9.1.4. Benefis e Program Lazans Proteksyon Sosyal (ASP)

Dan bidze 2022, pli gro sonm i en total R 1.44 bilyon pou bann benefis ek program anba Lazans Proteksyon Sosyal (ASP), e alokasyon I konm swivan;

- R 820.6 milyon - pour benefis retret
- R 109.4 milyon - pour benefis envalidite
- R 141.8 milyon - pour benefis dezabilite
- R 299.4 milyon - pour skim Home Carer
- R 40.7 milyon - pour 'Safety Net'

Msyspiker, parey noun konmanse dan bidze 2021, pour 2022, noun retir administrasyon enpe skim anba Lazans Proteksyon Sosyal e met li kot bann lezot antite. E sa i konm swivan;

- R 27.95 milyon skim 'Daycare' - avek Lenstiti pour Devlopman Pti Anfans (IECD)
- R 9.2 milyon skim avek SPTC pour bann retrete ek dimoun ki otreman kapab
- R 1.2 milyon Skim transpor bann zil pros pour referans medikal pou al kot Minister Lasante e
- R 2.4 milyon skim lasistans lakaz pou bann endividi dan sikonstans 'emergency' kan i annan en dife ouswa dezas pou al kot Minister responsab pour Gouvernman Lokal.

9.1.5. Depans Enprevi (Contingency)

Msyspiker, pour lannen 2021, nou pe met en alokasyon R 50 milyon pour bann depans enprevi, oubyen 'Contingency'. Anvi defi finansyel, gouvernman pa pou ankor dan en pozisyon sa lannen pou pey dezyenm faz konpansasyon pour bann ka polisyon delo La Mizer. Nou pou anvoy li dan bidze mwayen term.

10. Bann Mezir Fiskal

10.1. Reform Taks

10.1.1. Reform Taks lo Biznes

Msye Spiker, parey mon ti anonse dan bidze 2021, gouvèrnman in travay lo en reform dan rezim taks lo biznes ki pou konmans ganny enplimante konmansman Zanvyé 2022.

Atraver sa reform nou ti oule armoniz bann diferan to taks ki egziste dan lalwa taks lo biznes e entrodwir en sel rezim.

Ozordi sa to taks I - 25% lo profi ziska R 1 milyon e 30% lo okenn profi par lao R 1 milyon

A parti le premye Zanvyé 2022, nouvo to taks lo profi biznes pou konm swivan;

- 15% lo profi ziska R 1 milyon,
- e apre sa, 25% lo profi ki par lao R 1 milyon.

Msye Spiker sa nouvo to taks pou osi aplikab pour bann sekter ki ti annan en to preferansyel oparavan tel ki ; tourizm, lapes, casino, bann International Corporate Service Providers, bann biznes ki ganny liste lo Seychelles Securities Exchange, ek bann biznes enplike dan servis medikal. Prenan kont lobzektif gouvèrnman pou devlop e agrandir nou sekter lagrikiltir, sa sekter pou ganny en gras lo peyman taks pour trwa zan, konmansman 2021. Apre sa trwa zan, en revé pou ganny fer.

I bon note ki bann peser (endividi ki dan sekter lapes) zot pou kontinyen ganny sa egzansyon ki egziste ozordi.

Parkont, to taks pli o lo biznes pour bann sekter ki dan servis telekominikasyon, labank, lasirans, prodiksyon lalkol e sigaret pou reste 33% lo zot profi par lao R 1 milyon.

Gouvèrnman pou mentenir opsyon taks ‘presumptive’ ki ganny sarze lo bann pti e mwayen lantreprenèr, ki zot reveni i anba R 1 milyon par lannen.

Dezyenmman, nou pou redwir sa to depresyasyon akselere lo lenvestisman kapital, apard ki batiman, ki ariv ziska 145% dan 5 an, pour bann biznes ki annan pour fer avek tourizm, lagrikiltir ek lapes, konpare ek lezot sekter pou ariv 100%.

Trwazyenmman, bann depans ki relye avek saler ki ganny peye a bann travayer ki sorti dan bann sant profesyonnel, zot dediksyon lo zot taks ‘return’ pou vin 125%. Oparavan i ti 200%. En poursantaz pou osi aplikab lo saler ki ganny peye ek bann etidyan sorti dan bann sant profesyonnel e ki ganny anploye ‘part time’. I pou sorti 150% pou vin 125%.

Msye Spiker, nou pe osi travay konzwentman avek Lorganizasyon pour Korporasyon Ekonomik ek Devlopman (OECD), lo taksasyon lo bann reveni ki ganny kolekte par bann antite miltinasyon (Multinational) atraver zot bann loperasyon ki pran plas prensipalman ‘online’. Prenan kont, kompleksite koleksyon reveni lo sa bann tranzaksyon, nou pou konmans en seri konsiltasyon dan lannen 2022 avek lentansyon ki sa rezim i vin an plas 2023.

Nou osi pe travay konzwentman avek Labank Mondyal pou propoz bann lezot lamannman dan taks biznes lo sa ki konsern ‘transfer pricing’.

10.1.2. Kondisyon Laysenns pour sekter retail

Msye Spiker, nou rekonnèt defayans ki ekziste ozordi dan koleksyon reveni apwopriye dan sekter ‘retail’. Alòrs, gouvènman pe met sa bann kondisyon adisyonnèl pou laysens konm swivan pou sekter retail ;

- i. Tou antite pou bezwen annan en cash register
- ii. Tou antite pou bezwen annan en masin ‘point of sale’ pou donn opsyon son kliyan pou pey ek son kart labank.

Dezyenm faz ki nou pou travay lo la, se fer sa ‘cash register’ konekte direk avek sistenm Komisyon Reveni. Gouvènman i an diskisyon pou en don pou finans sa sistenm.

Nou pou osi met menm kondisyon pour bann lezot sekter alavenir.

Avek lasistans IMF nou pe fer en revè lo lenplimantasyon VAT pou minimiz labi dan sistenm koleksyon VAT.

10.1.3. Revizyon Lo Lankadreman taks ki ganny sarze letan en lasosyasyon saritab i ganny en donasyon

Msye Spiker, souvannfwa, bann lasosyasyon saritab i bezwen pey taks kot Ladwann lo donasyon ki zot resevwar. Nou pou travay lo en lankadreman pou fer sir ki i annan plis laklerte e lazistis lo sa prosedir.

10.1.4. Reform Taks lo Saler

Msye Spiker, nou pou revwar dezyenm ‘schedule’ dan lalwa taks “Income and Non-Monetary Benefits” pou anmenn enpe plis laklerte lo bann saler ki pa ganny takse.

Ozordi, letan en travayer i resevwar en “back pay” i kapab pey taks pli o pour sa mwan ki in ganny peye, konpare avek son to taks ki i peye tou le mwan. Sa nou war li konman enzis. Rezon prensipal, se akòz ozordi sa ‘exempt threshold” R 8,555.50 i pour en mwan. Alòrs pou adres sa, nou pou revwar sa sistenm taks lo saler pou anmenn plis lazistis.

Dan mwayen term nou pou travay lo en sistenm taks lo saler ki nou pou anmenn bann dediksyon dan depans ki travayer i fer. Nou pou kapab realiz sa, ler noun konplet enplimantasyon sistenm taks Komisyon Reveni.

10.1.5. Retir ‘Excise’ Taks Tanporer lo bann transpor lo later pasaze

Msye Spiker, an Zanvye sa lannen, an vi ki nou ti dan en kriz ekonomik e nivo deviz etranzer dan sistenm ti ba, nou ti entrodwir en taks adisyonnèl tanporer lo bann transpor lo later ki ganny

servi pou anmenn pasaze. Nou ti anonse ki sa mezir pou reste an fors ziska ler nou war en sanzman pozitif dan nou rezerv deviz etranzer e ki to lesanz i stabilize.

Msye Spiker, parey zot remarke, nou bann mezir fiskal e moneter in ede pou stabiliz to deviz etranzer e nou bann polisi inn ede ki nou rezerv deviz etranzer i lo en nivo akseptab, e se pour sa ki Gouvernman inn anonse an Septanm ki sa taks ‘Excise’ tanporer 25 pousan adisyonnèl ki ti entrodwir le premye Zanvye sa lannen, pou ganny retire le premye Zanvye 2022. Nou’n donn bann lakonpanyen lokal sa trwa mwan notis, pou asire ki zot ganny ase letan pou fer zot plan biznes e prepar zot pou sa sanzman.

10.2. Soutenabilite Fon Pansyon Sesel e Reform lo Benefis Retret

Msye Spiker, dapre dernyen evalyasyon “actuarial” ki ti ganny fer lo Fon Pansyon an 2018, Seselwa pe viv pli lontan, e depi 2019, kontribisyon ki Fon Pansyon i kolekte avek son bann manm pa ase pou pey son bann benefis ki pe kontinyelman ogmante. Bann rekomandasyon ti ganny fer avek ladministrasyon avan lo bann mezir ki bezwen ganny pran pou asir soutenabilite Fon Pansyon. Me nanryen pann ganny fer. E si sa i kontinyen, son rezerv pou redwir e sa Fon pou ‘collapse’.

Enn bann premye mezir ki Fon Pansyon in rekonmande se pou ogmant laz retreat pou sorti 63 an pou vinn 65 an aparti 2023. An menm tan Fon Pansyon in met bann opsyon pou pran retreat a laz 60 an, me avek en pansyon redwir.

Fon Pansyon pou osi komans en seri konsiltasyon avek piblik ek sekter prive pou diskite sa sitiyasyon ki i vwar li ladan e bann opsyon pou asir son soutenabilite. Alafen premye kar lannen prosenn, ler sa legzersis i konplete, Fon Pansyon a prezant son rekomandasyon ek gouvernman pou enplimantasyon.

10.3. Restriktirasyon dan servis piblik

Msye Spiker, Depi 2013, Gouvernman pe enplimant en lankadremman ki baze lo rezilta e performans, an diferan faz. Sa lankadremman i koni konman Result Based Management oubyen RBM. RBM i en lapros entegre ki mezir performans e i ganny fer an linny avek bann prosedir planifikasyon e bidzeter. Sa lapros i ganny servi par bokou gouvernman dan bann lezot pei. An Out sa lannen, Konsey Minis ti aprouve ki RBM i ganny enplimante dan son totalite atraver gouvernman. Sa, i montre nou langazman pou obtenir meyer rezilta atraver servis piblik.

Nou rekonnet ki ozordi i annan bokou defayans dan performans sekter piblik. Avek sa lapros RBM ki ava enkilke bann prensip efikasite, latransparans e rankont, e an plis i met lanfaz lo performans endividi e lorganizasyon. I enportan pou note ki pour sistenm RBM marse, i bezwen en planifikasyon stratezik ki kalib, en bidze ki ankouraz o performans, swivan en evalyasyon korek e osi bann sistenm apropriye pou mezir performans. Avek sa bann kondisyon an plas, sa i ekspekte anmenn bokou amelyorasyon dan servis sekter piblik. Me, i egalman enportan pou note ki RBM pa zis en sistenm, me osi en nouvo prensip mannyer keksoz i ganny fer dan sekter

piblik. Annefe, en faktor enportan e neser pour sikse a lavenir, se en sanzman 'mindset' dan travayer sekter piblik kot zot bezwen pran plis responsabilite dan sa azanda reform.

Alors, RBM pou amelyor lefikasite dan loperasyon e alokasyon resours dan sekter piblik, e kree plis lespas fiskal pou provizyon bann servis piblik ki esansyel. Pour bann sitwayen Seselwa sa pou vadir:

- Plis servis pou adres bann defayans dan lasante, ledikasyon, zesyon bann resours natirel, delo e sanitasyon, lenerzi, lenfrastruktir, e bann lezot servis de baz. Sa, pou ganny fer par evalyasyon efektiv bann lenpak fiskal e sosyal. Alors, sa pour anmenn: bann servis pli meyer pou amelyor kalite lavi pour tou bann diferan kous popilasyon.

An azoutan, lenplimantasyon total RBM pou baze lo en lapros planifikasyon par portfolyo. Sa i vadir ki sak portfolyo pou gid son bann departman e lazans dan sa prosedir atraver planifikasyon stratezik, bidzeter, swivi e evalyasyon e sistenm pou mezir performans. Sa pou asire ki rannkont i al anver bann minis, bann lezot o zofisyen e bann bidze enstitisyonnell.

An plis, sak portfolyo pou kapab prodwi en plan stratezik ki konpreansiv e bann bon kalite plan performans anyel. An fezan sa, i pou garanti ki tou bann antite gouvrenman pe vremen planifye pou delivre rezilta e sa pou fer ki mantalite travayer gouvrenman i sanze e tou endividi i fer sir i travay lo en performans tre o, baze lo plan stratezik son antite. Tousala pou baze lo amelyorasyon kontinyel, pli bon fason delivre servis e akonplisman nou bann lobzektif nasyonal.

Msye Spiker, nou rekonnet ki sa transformasyon dan sekter piblik pou bezwen annan formasyon neser pour nou travayer. Alors, gouvrenman pe fer en alokasyon R 2.5 milyon dan bidze 2022 pou travay konzwentman avek Lenstiti Guy Morel pou donn sa bann formasyon. Sa lenstiti pou zwe sa rol konman sa 'Public Service College' pou gouvrenman.

Msye Spiker, avek sa nouvo fason fer, nou pou osi revwar rol, manda e striktir Departman Ladministrasyon Piblik. Departman Ladministrasyon Piblik pou met bann lankadreman e standar an plas e bann desizyon ki konsern resours imen pou ganny pran par bann Minister, Departman e Lazans. En model ki pli desantralize pou donn plis lotonomi bann Minister, Departman e Lazans me zot pou bezwen swiv en lankadreman kin ganny agree. Nou pou osi kre en Komisyon Sekter Piblik pou fer lapwentman bann ekzekitiv sinyor dan sekter piblik pou asire ki annan plis la transparans e meritokrasidan lapwentman. Sa i ava ede retir okenn politik dan lapwentman bann ekzekitiv sinyor dan sekter piblik.

Msye Spiker, nou pou osi revwar sa fonksyon seksyon kontabilite dan sekter piblik ki ti ganny santralize avek Minister responsab pour Finans. An Zanvye 2022, tou bann travayer dan seksyon kontabilite pou ganny transfer dan bann Minister, Departman e Lazans. Sepandan, Minister responsab pour Finans pou kontinyen travay avek sa bann travayer pou fer sir ki nou met bann prosedir e standar an plas pou anpes okenn labi dan depans gouvrenman ki kapab arive. Nou pou osi kontinyen met an plas bann formasyon neser pour bann travayer kapab deservi zot fonksyon parey lalwa lo Zesyon Finans Piblik i demande.

12. Lenportans finansman ki abordab pour siport rekipasyon lekonomi

Msye Spiker, parey i leka dan bokou pei, Labank Santral i rekonnet lenportans bann fasilite finansman ki abordab. Se anliny avek sa, ki i ti met an plas de laliny kredi an 2020 pou siport bann biznes ki'n ganny afekte avek COVID-19. Atraver partisipasyon bann lenstitisyon finansyel ki pe administre sa de skim, bann mikro, pti e mwayen lantrepriz pe ganny akse avek kredi a en To Lentere 1.5 pousan e pour bann gro biznes To Lentere i 4.5 pousan. Sa, i pour ed zot mentenir zot loperasyon e soulaz difikilte ekonomik ki zot pe eksperyanse.

Labank Santral in osi redwir son To Lentere Polisi Moneter par trwa pousan depi dezyenn kar 2020, pou ede siport lekonomi pei.

An Zen sa lannen, Bord Labank Santral ti egalman aprouv en azisteman dan striktir To Lentere ki ekspekte anmenn en rediksyon zeneral dan To Lentere lo lón ki bann lenstitisyon finansyel i donn zot kliyan. Labank Santral in kominik sa lekspektasyon avek marse an zeneral, atraver lentervansyon ki Gouverner in fer lo medya e osi avek bann lenstitisyon finansyel pandan bann rankont endividyel ki'n fer boner an Oktob. Baze lo bann To Lentere endikatif ki bann lenstitisyon finansyel in soumet avek Labank Santral, To Lentere pour bann lón biznes e osi lón lakaz in desann.

Dapre lenformasyon, konsernan To Lentere ki bann labank ek Seychelles Credit Union i sarze ki zot soumet avek Labank Santral, an mwayenn To Lentere lo lón lakaz in desann par 0.84%, sorti 7.55% lafen Septanm pou vin 6.71%. Pour lón biznes ki bezwen sekirite in annan en rediksyon 0.72% an mwayenn dan To Lentere. A lafen Septanm, an mwayenn To Lentere lo sa kalite lón ti 11.28%, e la aprezan i 10.56%. Tand i lón biznes ki pa demann sekirite, in annan en rediksyon 1.28% an mwayenn, sorti 16.57% pou vin 15.29%.

Msye Spiker, la mon oule fer kler, ki sa bann rediksyon ki mon'n fek mansyonnen i endikatif, ki vedir i kapab annan diferans dan To Lentere ki sak labank komersyal ek SCU pe sarz zot kliyan.

Rediksyon dan To Lentere i ekspekte siport ogmantasyon aktivite dan sekter prive e an retour siport zefor pou relans lekonomi. Msye Spiker, bann labank i bezwen kontinyen fer zefor pou redwir to lentere e amelyor akse kredi pour biznes. Minister Finans ek Labank Santral pe travay lo bann mezir, pou asir plis konpetisyon dan sekter banker. I ancor tro ser e difisil pou kliyan bouz zot fasilite ant diferan labank. Enn bann mezir se ; pou target bann kou asosye avek rezistrasyon e transfer bann sekirite. I annan plizyer lezot mezir ki pou ganny anonse par Minister Finans ek Labank Santral alafen sa legzersis par milye lannen 2022.

13. Transformasyon Lekonomi

Msye Spiker, parey nou ti anonse dan bidze 2021, nou Lazanda Transformasyon Ekonomik i konm Swivan "*En Stratezi Ekonomik Soutenab e Enklisif, Pour en Sanzman Transformasyonnel*".

Sa stratezi i bezwen ganny enplimante avek plis langazman e konsiltasyon ek sekter prive, ogmant reveni dan sekter tourizm, batir en lekonomi pour ki i a pli kapab soutenir bann sok

ekonomik, ogmant lefikasite dan sekte servis piblik, promouvwar leksplwatasyon soutenab nou resours maritim e osi entegre teknolozi dan nou lapros pou nonm ennde konponan.

An gro, Sa Stratezi i kouven 5 Sekte;

13.1. Sekte tourizm : En Sekte pli Rezilyan e Entegre dan Lekonomi

Mnye Spiker, sekte tourizm i reste sa sekte ki anmen plis reveni dan lekonomi. Me nou'n osi konstate lenpak pandemik Covid 19 in anmenen lo sa sekte. Alors nou stratezi pour sa sekte se pou fer sir ki i **En Sekte pli Rezilyan e Entegre dan Lekonomi** e nou bezwen travay ankor plis avek sa sekte pour nou;

- i. Ogmant reveni tourizm par met plis lanfaz pou annan plis servis ek prodwir ki ava ankouraz bann viziter pou depans plis dan lekonomi
- ii. Batir en sekte pli rezilyan e pli entegre dan lekonomi par amelyor nou prodwi ki nou ofer, promouvwar polisi diversifikasyon e pli byen enkilke nou lidantite Kreol dan sa ki nou ofer.
- iii. Annan plis sinerzi avek sekte lagrikiltir ek lapes pour ki plis prodwir lokal i ganny servi dan letablisman tourizm.

13.2. Sekte Lagrikiltir: Ogmant Sekirite Alimanter, Redwi Lenportasyon e Kreasyon Bann Sistenn ki ankouraz plis konsomasyon prodwi lokal dan Lekonomi

Mnye Spiker, stratezi dan sekte lagrikiltir se pour en **“Transformasyon dan sistenn manze pou batir en sistenn pli konpetitiv e prodiktiv”**. Sa stratezi, i vedir ki nou bezwen planifikasyon ki al pli lwen ki 5 an pour nou tou benefisye avek sanzman sosyo-ekonomik ki i anmenen.

Pou realiz sa stratezi nou bezwen elev prodiksyon lavyann poul ek pork pou ariv par lao 80 pousan ‘market share’; elev prodiksyon bann fri ek legim ki kapab ganny kiltive Sesel, pou ariv plis ki 90 pousan. Nou pou bezwen ogmant kapasite nou bann fermye pou fer fas avek sanzman klima e redwir bann maladi ki annan pour fer avek manze ek nitrisyon.

Pour nou arive delivre sa bann bi, nou pou bezwen enplimant bann proze ek program sarze e anbisye si nou pou sorti dan sa sitiasyon aktyel kot nou depan preski antyerman lo enportasyon pou nouru nou pep.

Sa ki konsern prodiksyon lavyann poul, Departman Lagrikiltir inn vwar ki inn kontinyen ogmante depi 2013, sorti 216 MT (Metric Ton) pou ariv pres 1000 MT pour lanen 2020, e sa premye 6 mwan 2021, i montre ki malgre pandemik Covid-19 prodiksyon pou klerman depas sa nivo. Sa Departman i konfidan ki byento, avek bann mezir parey akse avek finans, e tir restriksyon, nou pou kapab depas sa rikord 1,560 MT ki ti anrezistre an 2006.

Egalman, prodiksyon dizef in kontinyen ogmante pou ariv pres 39 milyon dizef ver lafen 2020, ki reprezant 100 pousan prodiksyon lokal. An sa ki konsern prodiksyon pork, a la fen 2020, Departman Lagrikiltir in rikord en prodiksyon lokal 587 MT. Sa i fer ki i annan 41 pousan prodiksyon lokal.

Nou pou bezwen ranforsi sistenm ‘supply’ ek ‘value chain’ pou fer ki nou vin pli prodiktiv e osi konpetitiv. Parey monn dir, sanzman klima i en priorite. Alor, nou pou bezwen investir dan plis resers pou protez resours zenetik lokal, investir dan bann lenfrastruktir pou redwir risk inondasyon, ogmant kapasite irigasyon, entansifye lenvestiman dan kiltivasyon anba kouvertir e osi kapasite pei pou fer fas avek pest e maladi. Sa ki konseren lenvestisman nou pou bezwen pli aktiv pou mobiliz e diversifye bann sours finansyel pour bann ki dan prodiksyon. Egalman nou pou osi amelyor bann proze formasyon pou devlop plis resours pou sekter lagrikiltir.

Msye Spiker, pou siport sa bann polisi nou pe fer en alokasyon R 123.4 milyon dan bidze 2022 pour sa sekter. Sa alokasyon i enkli R 13.6 milyon pou konstrir nouvo labatwar lo Mae e Pralen.

13.3. Sekter Lapes e Lekonomi Ble: *Promosyon Valer Azoute e Moderniz Lenfrastruktir*

Myse Spiker, nou stratezi dan sekter Lapes ek Lekonomi Ble se pou **“Promouvwar Valer Azoute e Moderniz Lenfrastruktir”**. Sekter lapas i en sekter kle ki annan bokou potansyel. Nou konsomasyon pwason par kapita i parmi bann ki pli o dan lemonn e sa i montre ki pwason i zwe en rol enportan dan nitrisyon nou popilasyon. Sours prensipal nou konsomasyon pwason i sorti kot bann peser artizanal e pou demontre zot lenportans nou zwenn avek Lasanble Zeneral Nasyon Zini pou selebre lannen 2022, koman lannen enternasyonal pour lapas artizanal ek akwakiltir. I pou en lannen enportan pou sekter lapas, an vi ki i pou rekonnèt kontribisyon bann peser artizanal, ek travayer dan domenn lapas ek akwakiltir.

Msye Spiker, dan bidze 2022 en alokasyon R 108.1 milyon in ganny fer pou sekter lapas e lekonomi ble.

Lanfaz dan sekter lapas i lo valer azoute. Lenplimantasyon proze lenfrastruktir mazer lo Zone 14 pou sekter lapas endistriyel, in ariv a en staz avanse. Nou ti fer en lapel pou envit bann lenvestiser potansyel pou devlop bann fasilite valer azoute dan sekter lapas lo en bout later 70,000 met kare. Noun fer alokasyon avek lenvestiser e nou pe travay avek zot pou finaliz zot lagreman.

Devlopman i kontinyen lo Ile du Port. SFA i anvizaze kontinyen met resours pou asiste bann lendistri valer azoute dan sekter lapas, pli spesifikman bann lizin transformasyon pwason. Bidze pou ganny mete pou fer semen entern ki al kot sa bann lizin, pou fer drenaz e osi pou fer le nesaser pou met elektrisite. Antou, SFA in met en bidze R 27.5 milyon ki pou fer par staz, anba en ‘consultancy management process’.

Ankor lo Ile du Port, lo kote kot i repar bann lasenn, SFA pou resirfas sa landrwa, swa avek koltar ou beton, e fer drenaz apropiye. Plitar, SFA i anvizaze konstrir bann fasilite nesaser ki pou deservi bann operater reparasyon lasenn, ki a osi enkli en langar pou resiklaz lasenn, en proze ki fek pe komanse. En bidze R 4.5 milyon in ganny mete pour sa proze.

Nou stratezi dan sekter lekonomi ble i enn ki ankouraz ‘**Developman Soutenab nou Losean e devlop bann nouvo sekter dan Lekonomi**. Gouvernman in investir bokou dan devlopman Akwakiltir e la le moman in arive pou komersyaliz sa sekter. Sa lannen, noun vwar lansman sa sekter e nou profit sa lokazyon pou lans en lapel avek investiser lokal e etranze pou vinn investir e kontribriye dan sa sekter. Sa, i ava evantyeleman kontribye anver sekirite alimanter e kree larises pour nou pei.

Dezyenm faz proze konstriksyon pou Akwakiltir, pou konmanse lannen prosen. An 2022, SFA pou konmans konstriksyon lofis ek laboratwar Providence kot bann zofisyse Akwakiltir pou sitie.

Tou proze developman lenfrastruktir ki benefisyse sekter lapes direkteman pou ganny finanse anba Lagreman Partener Lapes Soutenab ant Sesel ek Linyon Eropeen.

13.4. Sekter “Digital Economy” (Lekonomi Enformatik)

Msyé Spiker, stratezi Lekonomi Enformatik i tre enportan dan sa Lazanda Transformasyon Ekonomik. Pli boner sa lannen, Kabinet in aprouv bann rekonmandasyon pou sa sekter e komite kin ganny apwente, in travay lo en plan dakasyon pou lenplimantasyon. Sa plan dakasyon i annan bi pou “**Amelyor lentegrasyon Teknolozi dan Pei e dan sekter Finansyel**”. E sa pou dan senk pilye, ki

- i. Amelyor lenfrastruktir teknolozi dan Pei
- ii. Amelyor “digital skills” pour asir lenklizyon popilasyon e akse egal a loportinite ki teknolozi i raporte
- iii. Promouvwar e enplimant plis “platform nimerik” dan servis piblik.
- iv. Amelyor lenklizyon finansyel par “digitalizing” bann sistenm peyman.
- v. Devlop bann striktir ki ankouraz en kiltir antreprenarya pour ede diversifye lekonomi.

Departman Teknolozi Lenformasyon ek Kominikasyon (DICT) pe travay lo de linisyativ avek bi prensipal pou redwir kou enternet dan pei. Premye linisyativ, i en kolaborasyon avek Labank Santral pou fer en letid lo afordabilite servis ‘broadband internet’ e son bann faktor ki determin son kou. Sa lot linisyativ i en kolaborasyon avek Komisyon Komers Zis (FTC) pou angaze avek lakonpanyen ki pe donn servis ‘Submarine Cable System’ pou adopte en liniformite dan pri pour bann kliyan, menm si zot pa en aksyoner sa lakonpanyen e loportinite pou redwir pri lo ‘bandwidth’ enternasyonal.

Msyé Spiker, prozedlwa ‘Cybercrime’ i deza Lasanble. Gouvernman pe osi travay lo en prozedlwa ‘Data Protection’ ki pou ganny prezante an 2022. Sa lalwa i enportan espesyalman avek devlopman dan sekter finansyel.

Gouvernman pe osi kontinyen met an plas bann striktir nesaser, pou asire ki en lanvironman konpetisyon i egziste dan domenn telekominikasyon. Nouvo prozedlwa kominikasyon ki pou devan Lasanble Nasyonal boner 2022, i annan bi adres amelyor konpetisyon.

Gouvernman pe osi fer le nesaser pou met an plas bann provizyon legal pou fasilite konsomater bouz avek zot nimero telefonn si zot deside sanz operater.

Msye Spiker, DICT in fer bokou travay dan son lenplimantasyon sistenm ‘electronic-ID’ ki nou ekspekte pou operasyonnel dan premye kar 2022. Sa proze pou ede fasilite tou lezot inisyativ nimerik.

Gouvernman in osi angaze pou kontinyen dan son lenplimantasyon son bann proze pou fer ki son bann servis i aksesib ‘online’, par egzanp sa bann servis swivan pou konmans aksesib online an 2022 :

- i. Rezistrasyon bann biznes e Lasosyasyon
- ii. Aplikasyon ou renouvelman en Laysenns
- iii. Deklarasyon taks e soumisyon taks return

Proze ‘Collateral Register’ in konplete an 2021 e dimoun pe aktyelman servi sa servis ‘online’.

Dan bidze 2022, gouvernman in osi fer alokasyon pou konplet serten sistenm e osi pou konmans enplimant lezot sistenm an 2022, ki konpri:

- i. ‘Health Information System’ (HIS) kin kout Gouvernman en total R 113.2 pou vin operasyonnel an 2022
- ii. En nouvo Sistenm Lenformasyon entegre pou Zesyon Fon Piblik (Integrated Financial Management Information System) pou konmanse an 2022 e nou ekspekte sa sistenm pou vin an operasyonnel an 2024. En alokasyon R 9 milyon in ganny mete dan bidze pou konmans sa proze.
- iii. En modern Taks ‘Management’ sistenm. En alokasyon 1.8 milyon ero in ganny mete dan bidze pou konmans sa proze.

13.5. Sekter Finansyel

Msye Spiker, Sekter Finansyel i en lot sekter ki nou war sa transformasyon pou arive e pou annan plis kwasans dan mwayen term. Nou lobzektif prensipal pou devlop sekter finansyel i konm swivan;

i. Met an plas bann lalwa nesese pou fer nou an konformite ek standar enternasyonal

Sa lannen, Lasanble Nasyonal in aprouv 13 lalwa pour fer sir ki Sesel i an konformite avek standar enternasyonal e nou’n war rezilta sa travay. An Oktob sa lannen, Sesel in sorti lo ‘Annex I’ lalis Linyon Elopeen pour bann ziridiksiyon ki pa korpore lo taks e ganny mete lo ‘Annex II’. Sesel pou sorti lo sa ‘annex II’, ler Lorganizasyon pour Korporasyon Ekonomik ek Devlopman (OECD), i fer en vizit an 2022 pour evalye lefikasite lankadremans lesanz lenformasyon taks.

Msye Spiker, lannen 2021, noun amelyor nou bann lalwa pou met zot azour avek bann bon pratik anba lankadremans Anti-Blansisaz Larzan e pou Lit Kont Finansman Terorizm (AML/CFT), e sa i dapre standar ‘Financial Action Task Force (FATF).’ E nou’n amelyor 9 ‘ratings’ dan sa ven defayans ki nou ti annan. Nou ekspekte pou anmenn bann lezot lalwa par la fen 2021 e an 2022, pou fer sir ki Sesel i an konformite dan sa 11 lezot defayans. Msye Spiker mon osi anvi remersi Lasanble pou sipor ki zot in donner pou pas sa bann lalwa pou tir Sesel lo sa “blacklist”. Sa, i montre ler nou travay ansanm avek en sel bi, nou kapab anmenn sikse pour nou pei.

Msye Spiker, travay ki nou bezwen met lanfaz an 2022 se lo lefikasite e kordinasyon avek bann lazans gouvènmman.

Labank Santral pe anvizaze met anplas nouvo lalwa ki pou gouvèrn loperasyon bann ‘*non-bank credit-granting institutions*’. Swivan ladopsyon stratezi ‘*Fintech*’, Labank Santral pou osi met anplas lankadreman nesese, sa ki nou apel en *sandbox*, pou teste bann nide inovativ an sa ki konsèrn bann prodwi peyman.

Avek lanfaz ki bann dirizan lemond pe mete lo nesese pou asire ki bann mezir e polisi ki pe ganny met anplas pou ed bann lekonomi rekipere swivan pandemi COVID-19 i soutenab, Labank Santral ansanm avek gouvèrnman i osi angaje pou pran sa menm lapros lo kote Sesel. Travay in deza konmansè lo en plan dakasyon pour lenplimantasyon bann fasilite finansman pour bann proze ki soutenab ouswa sa ki nou apel ‘*green finance*’.

I osi annan en nouvo lalwa ki pe ganny propoze pou protez konsomater servis finansyel ki ekspekte ganny prezante avek Lasanble Nasyonal boner 2022. Sa lalwa i ekspekte donn Labank Santral ek Lotorite Servis Finansyel plis pouvwar pou protez lenterè konsomater bann servis finansyel.

ii. Devlop bann ‘skills’ nesese pou fer ki nou annan plis Seselwa kalifye dan sa sèkter

Msye Spiker, bann skills nesese ki nou bezwen dan sèkter finansyel in vin en priorite, espesyalman avek devlopman ki pe arive. Bann nouvo lalwa ki gouvèrnman in met an plas, noun war sa presyon pou bann antite dan sèkter prive ki pe fer zot obligasyon pou rod nouvo travayer. Nou rekonnèt ki i pa sitan fasil. Labank Santral pe kontinyen finans de labours tou le zan. Lotorite Servis Finansyel (FSA) pe osi lans son program labours o nivo ‘degree’ e ‘master’. FSA in osi ofer labours pour ven endividi pou fer formasyon dan “International Compliance Association (“ICA”) Certificate in Compliance”. Gouvèrnman osi pe travay pou met bann lezot mwayen nesese pour ki nou devlop plis travayer dan sa sèkter.

Msye Spiker, gouvèrnman pou osi bezwen travay konzwentman avek Liniversite Sesel e Lazans Pour Devlopman Resours Imen pou osi fer sir ki nou met bann labours dan sèkter legal, kontabilite e oditer. Nou pou bezwen plis Seselwa kalifye dan sa bann domenn pou fer sir nou kapab donn bann lezot servis sèkter finansyel.

iii. Litilizasyon teknolozi (*Fintech*) ek modernizasyon sistenn peyman e lezot Inovasyon

Msye Spiker, swivan negosyasyon ki Labank Santral in fer avek lakonpanyen ‘VISA’, kou ki asosye avek serten tranzaksyon ki ganny fer an servan bann kart labank pou osi redwir aparti Fevriye 2022. Pou konmansè, sa rediksyon pou aplikab lo peyman pour sa bann komodite e servis swivan: karbiran, ledikasyon, servis telekomunikasyon, bann marsan ki vann an detay, bann restoran e bann servis litilite piblik, tel ki delo ek elektrisite. Efektivman, sa demars pou fer ki sa kou ki an se moman aplikab lo bann marsan letan en kliyan i servi son kart pou fer peyman pou redwir e sa benefis pou kapab an retour ganny pase avek kliyan.

I annan enpe letan ki Labank Santral pe diriz bann reform e modernizasyon lenfrastruktir bann sistenn peyman, avek bi ki sèkter prive ava evantyelman zwe en rol pli aktiv pou diriz zefor pou

anmenn sa transformasyon ki pei i anvii vwar an sa ki konsern teknolozi. Anliny avek sa, Labank Santral pe annan langazman avek son bann partener enkli gouvènmman pou etabli en antite ki ava permet ki bann labank e osi bann lezot lenstitisyon ki donn akse avek fasilite kredi me ki pa en labank - sa ki nou apel bann *non-bank credit-granting institutions* - ava kapab kolabore pou zer bann sistenn peyman dan pei.

An sa ki konsern marse pour bann lenstriman finansyel ki ganny ofer ouswa garanti par gouvènmman, Minister Finans, Labank Santral avek lezot partener pe deza diskit fason pour devlop sa marse. Lobsektif se pou fasilite mobilizasyon resours finansyel e ogmant likidite pou ofer plis loportinite lenvestisman dan nou marse lokal. Sa pou ede sipòrt bann lezot mezir ki pe ganny pran pou fer ki marse finansyel i vin pli modern. Sa pou enkli ofer loportinite pou sekter prive “raise funding” lo marse finansyel domestik pou sipòrt lagrandisman zot biznes.

14. Lenvestisman, Lantreprenarya, Lendistri e Fasilitasyon dan Komers

Msye Spiker, i ankor tro difisil pou fer biznes Sesel. I enportan ki annan en sanzman dan fason fer par bann antite gouvènmman ki donn bann laprouvasyon pou konmans en biznes. Zot bezwen zwa sa rol fasilitater me pa senpleman dir non. I pou bezwen annan bann lendikater ki pou gid bann dele letan ki bann aprouvasyon i donnen.

Rol ki sekter prive i zwa, i enportan dan sa Lazanda Transformasyon Ekonomik. Nou bezwen annan sa partenaya avek sekter prive pou ogmant larises nou lekonomi e amelyor kondisyon ki sipòrt rol sekter prive koman lantite responsab pou agrandi lekonomi. Nou lobsektiv prensipal i pou;

- Moderniz “kad lenvestisman” pour Sesel
- Fasilite diversifikasyon soutenab pour bann prodwi e servis.
- Etabli bann striktir legal, regilatwar e bann polisi ki sipòrt lagrandisman lasyans, teknolozi e linovasyon dan biznes e ki alinyen avek Lazanda Transformasyon Ekonomik

Msye Spiker, gouvènmman in fer en alokasyon R 50 milyon pou sibvansyonnn to lentera lo bann lón ‘SME’ ziska SR 3 milyon. Konmansman 2022, nou pou entrodwir bann nouvo paramet pou sa skim, pou fer sir ki i anliny avek vizyon gouvènmman e met lanfaz dan bann sekter kle ki pou ede dan sa transformasyon ekonomik. Nou pou fer en prosesis konsiltasyon ek sekter prive avan nou finaliz sa bann nouvo paramet.

Gouvènmman pou osi garanti en bond lavalè R 150 milyon dan premye kar 2022 pou asiste Labank Devlopman (DBS) pou donn lón sa bann sekter kle pou ede dan sa transformasyon ekonomik.

Nou pe travay avek biro Prokirer Zeneral pou fer lamannman dan lezislasyon ki ankadre prosedir laysenssing. Premyerman ; nou pou entrodwir en sistenn ‘hybrid’ ki pou desantraliz sistenn donn laysens. Dezyenmman ; nou pou entrodwir en lankadreman pou donn laysens provizyonnel ki pou kouvert laprouvasyon bann biznes inovativ ouswa bann ki mank sa lankadreman legal.

Nou pou osi konmans en seri konsiltasyon avek sekter prive pour nou diskit e finaliz en reform pli konpreansiv lo modernizasyon lotorite laysenssing. Sa legzersis pou ede ;

1. Amelyor servis Lotorite Laysens dan son totalite,
2. Pour li pli byen kapab deservi bann biznes espesyalman bann mikro, pti e mwayenn antrepriz
3. Me pli enportan ganny korperasyon bann biznes kot i konsern vin rod zot laysens e swiv e respekte kondisyon zot laysens.

Msye Spiker, Propriete Entelektyel i en lot sektor priorite ki nou bezwen met lanfaz lo la pou war plis kwasans. Nou pe kontinyen nou prosesis sansibilizasyon pou fer sektor prive annan plis konesans dan sa sektor. An 2022, nou pou anmenn bann lamannman neseler dan lalwa relye avek propriete entelektyel ki pou reflekte bann developman lo baz enternasyonal e dan nou lekonomi ozordi.

Nou pou kontinyen travay avek Biro Standar Sesel (SBS) pou donn zot resours neseler pou aste nouvo lekipman pou ede dan sertifikasyon bann prodwi e sa ava ede dan eksportasyon bann prodwi Sesel.

Lannen 2022 nou ekspekte travay pou amelyor sistenm Ladwann (ASYCUDA World). Modernizasyon ek sa sistenm pou ede enplimant servis peyman elektronik, entegrasyon “risk management module”, prosedir anvoy e retir komodite lo erport ek por pou ganny fer entyerman elektronikman, entegrasyon en ‘module’ pou fer evalyasyon e osi en ‘module 1’ pou kourier. Nou vizyon se pour nou devlop en “single window system” pou fasilite komers e sa a ganny servi par tou bann antite ki enplike dan proteksyon nou lafrontyer.

Msye Spiker, noun tann bokou konplent lo prosedir pou retir parsel ki vinn par kourier. Sa problem i pli prominan ler bann parsel i par lao sa “taks free allowance”, vi ki bann kliyan i bezwen al fer bann prosedir zot menm kot lofis ladwann kot erport. Mon tinn kree en komite pou redres sa bann problem e zot inn vinn avek bann solisyon konkret. Apartir premye kar lannen prosenn nou anvizaze bouz lo en sistenm “on-line” pou prosedir kourier. Sa, pou atraver lasistans ki gouvènmman pe benefisye anba led Devlopman Eropeen. Nou pou osi aplik lalwa ki regulariz bann kourier pou mandaté ki se zot ki fer tou prosedir pou zot kliyan, parey i ete partou dan lemonn. E sa I vedir ki sa bann kourier a perform servis ‘door to door’ ki zot kliyan in peye.

Pandan lannen 2022 nou ekspekte met en program pou “Authorised Economic Operators”. Sa program i pou fasilite bann enportater e eksportater ki swiv byen zot prosedir pou ganny en servis pli vit. Nou pou bezwen fer lamannman dan bann regulasyon neseler e osi donn formasyon bann zofisye Ladwann pou kapab enplimant sa program.

Msye Spiker, an si kosern bann lezot travay ki gouvènmman pe fer lo ‘Ease of Doing Business’ – mon kapab anons sa bann linisyativ swivan:

1. En komite ‘High Level Domestic Regulations’ (HLDR) ki group reprezantan sektor piblik e osi Manm Lasanble Nasyonal ti ganny formen. Sa komite i regard bann fason amelyor bann prosedir administrativ laysensing, sirtou konsernan bann biznes ki enplik investiser etranze. Alor travay sa komite, se pou adres bann prosedir biznes ki bann

etranze i angaz zot ladan pou asire ki tou i kler e bann lorganizasyon parey SIB, SLA e lezot, i kapab tret en laplikasyon avek plis transparans e lefikasite.

2. Gouvernman pe travay pou redwir lakantite letan ki Biro Lenvestiman (SIB) i pran pou donn feedback e pou senplifye bokou zot bann prosedir fasilite
3. SIB in enplimant en sistenm nimerik (Customer Relations Management) sa i en sistenm ki anrezistre e fer swivi lo laplikasyon ki vin kot SIB pour ki zot kapab donn en pli bon servis lenvestiser
4. Gouvernman pe travay lo en sistenm nimerik ki pou entegre tou fonskyonnman bann lazans ki i ava annan en sel 'portal' ki resevwar tou laplikasyon biznes 'online'
5. Gouvernman pe osi fer diskisyon avek bann partener konsernen, pou devlop en fason laysensing ki kapab annan en lankadremman bann biznes ki napa en striktir fizik ouswa en ladres permanan, sa ki fer biznes 'online'
6. Gouvernman pe osi evalye bann diferan prosedir e standar bann antite pou retir bann diplikasyon e senplifye prosedir ouver en biznes san konpromiz lizyenn e sekirite imen, propriete e lanvironman.

Msye Spiker, nou rekonnèt travay ki nou pe fer pou ogmant kwasans dan lekonomi me i bezwen osi ganny konplimante avek travay dan lezot sektè. Se pour sa rezon ki nou pe travay avek Zidisyer pou nou annan en lakour spesifik ki kapab donn sa latansyon lo bann ka ki annan pou fer ek komers. Dan bokou lezot pei zot apel li en "Commercial Court". Nou bezwen konmans sa diskisyon e war pli bon fason pou adres sa bann defayans.

15. Sektè Lanvironman, Lenerzi e Sanzman Klima

Msye Spiker, dan bann lannen ki vini, Gouvernman pou enplimant en plan nou bann kontribisyon nasyonal, ki en plan stratezik anbisyè ki ti ganny finalize an Zilyet sa lannen. Sa plan i annan bann target spesifik ki nou bezwen antrepann pou anmenn progre dan adaptasyon kont sanzman klima dan bann sektè kle parey transport, lenerzi, lenfrastruktir ek lagrikiltir. I osi enportan pour nou met bann mezir pou konbat bann faktè ki afekte nou lanvironman, tel parey polisyon e osi bann lespes anvaisan. Laspe ledikasyon, laspe legal ensi ki laspe ranforsman lalwa, i osi ganny konsidere konman en priyorite pou asire ki nou kontinyen protez e osi respekte nou lanvironman.

Pou asire ki nou kontinyen apresye nou lanvironman, i enportan ki Gouvernman i kontinyen dan son lalit dan zesyon salte pou asire ki Sesel i vin pli prop. Sa i tonm byen dan sa plan lon term pou zesyon salte. Serten aksyon tel parey ki revizyon bann diferan kontra netwayaz in konmans, pou asire ki sa bann kontra i vin pli efikas e finansyerman soutenab.

Partisipasyon Sesel dan 'cop-26' in annan plizyer diskisyon avek bann partener lo ki fason Sesel i kapab akse finansman pou enplimant son stratezi lo adaptasyon sanzman klimatik.

16. Sektè Transpor

Msye Spiker, sektè transpor pou lannen 2022 pou kontinyen met lanfaz dan amelyorasyon dan lenfrastruktir e osi anmenn plis kontribisyon pou kre plis loportinite lanplwa dan lekonomi e osi anmenn plis reveni dan Sesel.

Sa sekter in ganny en alokasyon R 179.0 milyon dan bidze 2022. Sa alokasyon pou kontinyen ed sa sekter dan son plan devlopman pou amelyor semen dan plizyer distrik e osi son plan pou resirfas bann semen. Bann proze e programm prensipal i konm swivan;

- i. Amelyor ron pwen (Roundabout) Plaisance - R 4.8 milyon
- ii. Elarzi semen Bois De Rose - R 4 milyon
- iii. Konstriksyon en nouvo ron pwen (Roundabout) pres kot laboutik Wheeling pou amelyor sirkilasyon trafik - R 1.5 milyon
- iv. Premye faz pou en trwazyenm lane Point Larue - R 5 milyon
- v. En Bidze R 2.7 milyon pou kontinny semen Pasquere
- vi. R 8 milyon pou en stasyon pou teste bann veikel lo Pralen
- vii. R 9.4 milyon pou met nouvo lalimyer lo bann semen e R 8.7 milyon pou amelyor bann lalimyer ki egziste ozordi e pey elektrisite asosye avek
- viii. R 38.3 milyon pou met koltar e resirfas bann semen
- ix. R 11.2 milyon pou repar semen tel ki bann drenaz e lezot lenfratriktir semen kin adomaze.
- x. R18.0 milyon pou prokir koltar.

17. Sekter Ledikasyon

Msye Spiker, Minister Ledikasyon i reste angaze avek son nouvo direksyon stratezik anba tenm: *Lev laspirasyon e fer ki rezilta laprantisaz i vo lapenn.*

Gouvernman i rekonnet Ledikasyon koman enn son bann domenn priyoriter e resours pe ganny mete pour ki sa minister i akonplir son bann gran plan. En total R 1.03 bilyon pe ganny mete pou lannen 2022.

Sa minister pou zwe en rol stratezik dan devlopman lekonomi nimerik. An kolaborasyon avek Minister Lenvestisman, Lantreprenarya e Lendistri, sa minister pou komans entrodwirbann etidyan avek sa konesans finansyel, biznes e nimerik dan en fason pli striktire. Lobzektif prensipal se promouvwar en programm skoler ki azour e relevan dan tou sans. Dan menm lalinny, gouvernman pou siport plan ledikasyon an seki konsern, modernizasyon e transformasyon. Minister Ledikasyon pou revwar son ‘curriculum’ e i pou enkli lenformasyon teknolozi konman en size. E sa Miniser pou osi revwar fason lansennyman a traver bann platform nimerik e nouvo teknolozi

Gouvernman pe travay ek sekter prive pou ofer servis WIFI dan lekol. Sa servis pou osi aksesib pour bann zanfan ek ensennyman kot lakour pou zot akse bann platform edikasyonnel.

An linny avek annan en sistenm ledikasyon pli enklisiv, Minister Ledikasyon ek son bann partener pou vwar posibilite modifye fasilite dan omwen enn ou de lekol ki a kapab komans resevwar bann etidyan otreman kapab. Minister Ledikasyon in deza enkorpor lekol pour bann dimoun ki annan problemn tande, dan son portfolyo e demars pe ganny fer pou enkli lekol pour bann zanfan Otizm.

Msye Spiker, gouvernman, pe fer en alokasyon bidze pou en total R 202 milyon pour bann labours. Me nou rekonnèt nou ganny osi bann labours avek nou bann partener. Alors i enportan ki nou bann etidyan i servi sa bann loportinite. Dan bidze 2022, nou pou travay avek bann labank komersyal pou nou met en striktir an plas pou donn en sibvansyon lo to lenterè ki ganny sarze lo bann lon ki ganny donnèn pour letid. Sa bann to lenterè ki pou ganny sibvansyonnen pou bezwen dan bann domenn prioriter. En total R 8 milyon pou sibvansyonnen to lenterè lo bann lón etidyan in ganny mete dan bidze 2022.

Gouvernman in osi fer en alokasyon R 5 milyon anver Liniversite Sesel pou renovasyon son batiman e osi pou devlopman son bann program ek bann liniversite enternasyonal.

18. Sekter Lanplwa

Msye Spiker, Gouvernman i touzour reste angaze pou ed nou bann frer ek ser ki pe rod en lanplwa. Sa ki bon note, se ki malgre apepre 1,400 Seselwa ti perdi zot lanplwa atraver ‘redundancy’ ant Zanvye 2020 e Septanm 2021, nou war ki ti annan 4,527 ‘vacancies’ zis pou Zanvye ziska Septanm 2021 lo marse lanplwa. Sa kwasans dan lekonomi ki nou pe eksperyansè in kree loportinite lanplwa, pour Seselwa ki anvi en travay.

Dan Bidze 2022, provizyon inn ganny fer pour R 5 milyon pour program ‘Skills Development’ e ‘My First Job’.

Alors Msye Spiker, i enportan ki Gouvernman i kontinyen met an plas bann mezir e adopte bann stratezi pou amelyor bann ‘skills’ ki lekonomi i bezwen.

Enn sa bann premye mezir ki Gouvernman inn pran se pour ki Minister Lanplwa e Zafer Sosyal ek Minister Ledikasyon i angaze dan en konversasyon pou propoz ek Gouvernman en nouvo polisi lo Developman Resours Imen dan pei, sirtou an sa ki konsèrn bann ‘skills’ ki an gran demann lo marse lanplwa. Sa konversasyon i an progre e byento nou pou anons bann mezir ki pou ganny pran. Sa travay pou bezwen ganny fer konzwentman avek Departman Planifikasyon Ekonomik pou asire ki i en linny avek nou plan devlopman nasyonal. Nou pe ekspekte sa travay i konplete dan 2022.

Msye Spiker, dan serten sekter e serten biznes i ankor tro difisil pou bann Seselwa profesyonel ganny loportinite dan bann pozisyon ekzekitiv. Nou annan Seselwa ki kapab, kalifye e devoue ki merite sa bann pozisyon ekzekitiv.

Pou asire ki tou antite i donn Seselwa en sans pou ganny sa bann pozisyon, Gouvernman pou met anplas en lankadreman GOP pou asire ki bann lorganizasyon i ganny ankouraze pou donn formasyon pou donn sa sans ek loportinite sa bann Seselwa. Bann konsiltasyon e evaliasyon sa lankadreman pe kontinyen e i ekspekte ki ver le 1er Avril, sa nouvo lankadreman GOP pou vin an fors.

19. Gouvernans bann Lantrepiz Piblik

Msye Spiker, nou bann lantrepiz piblik i bezwen annan plis lefikasite dan zot performans e minimiz okenn risk ki zot kapab anmennen lo bidze. Pour lannen 2022, gouvernman in fer en alokasyon konm swivan;

- i. R 149 milyon anba sibvansyon pour bann lantrepiz piblik konpare avek R 248.2 milyon an 2021. Dan sa sonm:
 - a. Servis Lapos pou ganny en alokasyon R 8 milyon
 - b. SPTC - en alokasyon R 28.2 milyon
 - c. Lotorite Park e Zarden - en alokasyon R 7.3 milyon e
 - d. Gouvernman pe osi fer en alokasyon R 95.5 milyon avek Air Seychelles pou pey det ki sa lakonpanyen ti annan avek Etihad

- ii. I osi annan R 169.1 milyon anba bann don devlopman pour bann lantrepiz piblik e ladan :
 - a. SPTC pou ganny en alokasyon R 46.3 milyon
 - b. PUC pou ganny en alokasyon R 60 milyon e
 - PMC pou ganny en alokasyon R 62.8 milyon

- iii. Anba ‘Net Lending’, PUC pou ganny R 264.6 milyon

Msye Spiker, gouvernman in aprouv proze de lwa lantrepiz piblik e nou ekspekte ki sa i ganny prezante devan Lasanble Nasyonal boner 2022. Sa nouvo lalwa pou fer sir ki i annan bann nouvo obligasyon ki bann lantrepiz piblik pou bezwen swiv e ava ed Komisyon ki Siperviz bann Lantrepiz Piblik (PEMC) fer son sipervizyon dan en fason pli efektiv..

An sa ki konsern STC, mon kapab dir nou’n war en performans remarkab dan sa lakonpanyen apre wit mwan ki sa nouvo bord ti ganny apwente. STC pe ekspekte fer en seving R 40 milyon pour lannen 2021.

Kanpany RRP STC in redwir pri par 7 pousan dan bann komodite dan kategori 1. STC osi in konstata ki son bann pri i 33 pousan pli bon marse konpare avek bann lezot laboutik. Zis pou donn enn de legzanp ;

- i. Premium Diri Basmati i kout R 29 par kilo konpare an mwayenn R 38 dan bann lezot laboutik
- ii. STC delwil ‘Sunflower’ i kout R 23.75 konpare an mwayenn R 41 dan bann lezot laboutik
- iii. STC ‘Powdered Milk’ i kout R 32 konpare an mwayenn R 44 dan bann lezot laboutik

Avek logmantasyon ki pe arive dan kou transportasyon marsandiz, STC pe zwe son rol pou fer sir ki napa ogmantasyon dan pri komodite dan kategori 1. Me nou rekonnèt i annan plis ki nou bezwen fer e STC pou kontinyen met plis zefor pou negosye bann pli bon pri avek son bann founniser e pour li kapab pas sa benefis avek popilasyon.

20. Konklizyon

Msye Spiker, ozordi mon'n dir bokou keksoz, me konman en pep nou bezwen kontinyen ede dan devlopman sa pei. Nou bezwen war ki mannyer koman sak endividi nou kapab fer nou bout pour anmenn plis larises pou Sesel e osi pour nou fanmiy. Avek sa nouvo lapros, lobzektif gouvènmàn i pou asire ki nou bann bi ekonomik a lon term pa zis ganny atenn, me enn ki larises i ganny partaze atraver en sistenm ekitab e soutenab. Koman en gouvènmàn responsab, nou bezwen asire ki bann zenerasyon a lavenir i benefisye avek bann sakrifis e sanzman nesese ki pe ganny fer ozordi. Sa pandemik in montre nou koman en pei nou bezwen aprann e aplik sa bann leson dir, me nesese, akòz nou pli gro defi a lon term, sanzman klima, i enn ki nou bezwen pare pour fer fas avek si nou anvì sirviv koman en nasyon.

Seselwa i bezwen konstate ki sa pandemik Covid 19, pankor kit nou. Alors nou bezwen reste pli vizilan. Me, toudmenm, mon oule remersye tou Seselwa, kin ekoute e konpran sa lapel pou sov nou pei. Zot sakrifis ki zot pe fer i pa pou anven. Sesel i ankò bezwen tou son zanfan dan sa moman difisil. Pour ou kin al debourye, pour ou kin kontinyen travay, pour ou kin kontinyen gard ou biznes an operasyon e pour ou kin vin inovativ pandan sa moman difisil, mon dir zot tou mersi pour zot patriotizm ki zot in montre anver nou pei.

Msye Spiker, mon oule remersye Prezidan Ramkalawan pou sa premye lannen travay dir e son vizyon pou batir sa fondasyon pou konmans sa transformasyon ki nou bezwen dan Sesel.

Mon ti a kontan osi remersye mon bann koleg Minis e zot lekip dan bann Minister, Departman e Lazans pour zot sipor pandan lannen 2021 e osi dan preparasyon bidze 2022.

Mon remersye mon staff dan Minister Finans, Planifikasyon Ekonomik e Komers e tou bann lazans ki tonm anba mon portfolyo pour zot travay lekip, zot profesyonelizm ek zot motivasyon pou anmenn lekonomi Sesel o pli o nivo.

Mersi osi, tou manm Lasanble Naysyonal, e ou osi, Msye Spiker.

Ankò ennfwa, mon ti a kontan remersye pep Seselwa, sekter prive ek sosyete sivil pour zot konfyans dan direksyon ekonomik ki nou pei in pran

Avek Sa, Msye Spiker, mon rekomande ki sa, “ Appropriation Bill 2022” pou en bidze R 10,091,651,146, pou otoriz depans dan ‘Consolidated Fund’ pour lannen 2022, i ganny aprouve.

Mersi Msye Spiker.